

мосталност парламента; учесници референдума често одлучују о таквим питањима о којима или немају довољно или уопште немају знања; референдум је углавном конзервативне природе; итд.

Какав је став аутора према разлозима за и против референдума? Он каже: „побијати све разлоге овде наведене против примене референдума односно разлоге који умањују његову вредност, био би посао унапред осуђен на неуспех. Има чињеница које стоје и против којих би се мало шта имало рећи. Међутим, има их и таквих које не погађају у саму бит установе“ (стр. 39). Аргумент о поткопавању темеља претставничке демократије путем референдума био би умесан кад би референдум у сваком случају био примењиван а не само изузетно, тј. о питањима од већег значаја. Теза о нарушавању угледа и квалитета рада парламента не стоји, јер референдум само усавршава и допуњава систем. „Тврдња да ће углед и рад парламента трпети због могућности изношења пред бираче ствари о којој је он већ одлучивао, зар то није исто што би била и тврдња да на пример у систему судства првостепени судови губе значај и њихов рад нужно постаје површан [...] услед тога што постоји могућност да се против њихових одлука поднесе жалба?“, итд.

У закључку аутор формулише да су разлози у корист референдума јачи од противних разлога, да вредност референдума варира од земље до земље, конкретније речено од целокупности друштвених односа у разним државама, да се референдум као допуна претставничког система мора опрезно примењивати да не би дошло до супротног од оног што се хтело — до негације претставничког система.

На крају писац говори о уставним одредбама ФНРЈ о референдуму (као што је познато Закон о референдуму још није донет) и указује на непосредну практичну корист изучавања овог питања: „Доношењем закона о коме говори чл. 18 Уставног закона морају да буду решени сви проблеми који се постављају у вези с применом установе референдума, а о којима је у овом раду било речи. Без опасности од прејудуцирања, може се рећи да ће решења која у њему буду усвојена бити несумњиво на линији нашег државног и друштвеног развика и претстављати, у савезним и републичким оквирима, још једну могућност и начин остваривања права грађана на самоуправљање“ (стр. 44).

Завршавајући овај приказ, напоменимо да у монографији није било говора о локалном референдуму, пошто је о овој врсти референдума иностраних земаља доступан веома мали број података, тако да се не би могао иоле опсежније применити упоредноправни метод истраживања.

А. Стојановић

T. A. Blanco White: *PATENTS FOR INVENTIONS AND THE REGISTRATIONS OF INDUSTRIAL DESIGNS*. London, Stevens and Sons Limited, Second edition, 1955, LI, 542 pp.

Проналазачко право, производ индивидуалистичких схватања у праву, показало је током своје еволуције ону исту тенденцију која је запажена и у другим областима права. Првобитно схватање односа између проналазача и проналазача као право својине овог последњег на нематеријалном добру — творевини духа, напуштено је временом да би уступило место схватању тог права као искључивог права (монопла) искоришћавања. Савремене потребе привреде и индустриског напретка и мешање државе у привредне односе појединаца под ути-

цајем тзв. „социјалистичких тенденција у праву”, имале су утицаја и на развој проналазачког права. Почетком овог века прихваћено је схватање по коме проналазач има право на правичну накнаду за свој проналазак. Сва ова схватања имала су свога одраза и у међународним конвенцијама и у националним законима који су у овој области доношени у појединим земљама.

Међународни конгреси, посвећени индустриској својини, последњих деценија поклонили су највећу пажњу баш овом питању, па је познати амерички правник С. Ладас с правом рекао да у еволуцији члана 5 Конвенције Париске уније у извесном смислу треба видети и историју саме Конвенције. С друге стране, садашња редакција члана 5 Конвенције има много да захвали искуству енглеског права. Трудећи се да усклади опште интересе са индивидуалним интересима проналазача, енглеско право је врло рано увело систем принудне лиценце, као средства ограничења искључивог права титулара у општем интересу. Енглески систем принудне лиценце, заснован на принципу злоупотребе монопола, израз је савремених схватања о проналазачком праву као праву титулара на правичну накнаду. Прихваћен касније и од стране немачког права, овај систем је кроз одредбе Конвенције нашао примене у већини савремених позитивних права. Наше право такође је прихватило принудну лиценцу, мада у домаћој правној литератури има мишљења да она претставља заштиту монополистичких интереса индустриски јако развијених земаља (проф. др. С. Претнар).

И нови енглески закони о патентима и регистрованим нацртима из 1949 резултат су опште тенденције задовољења нових схватања у овој области права. Они уносе читав низ промена у енглеско проналазачко право: повећан је број приговора који се могу истицати против издавања патента; регулисано је питање претходне тајне употребе; укинута су ограничења која су се односила на хемиске супстанце, лекове и намирнице; упрошћено али и проширено право принудне лиценце; продужен рок заштите регистрованих нацрта на 15 година; итд.

Не упуштајући се ни у каква теориска образложења и не трудећи се да енглеско проналазачко право упореди са проналазачким правима других земаља, аутор врло минучно излаже систем енглеског проналазачког права, указујући повремено на историјат појединих институција и износећи судску праксу енглеских судова.

Најважнији део патентног права, по мишљењу аутора, јесте опис патента (спецификација). Клица данашњег система описа патента налази се још у одредбама закона од 1852 који предвиђа, поред потпуне, и привремену спецификацију. На основу те привремене спецификације издаван је патент. По новом закону, ипак, привремена спецификација служи искључиво очувању приоритета. Она се подноси чим је остварена замисао проналазача и садржи што јаснији опис патента, назначење поља примене и индикације о резултатима које проналазач очекује од проналазка. Потпуна спецификација, међутим, подноси се тек када је проналазак потпуно остварен и мора да одговара одређеним стандардима. Потпуна спецификација води издавању патента. Овакав систем обезбеђења приоритета специфичност је енглеског права. Сем тога, у енглеском праву постоји обезбеђење приоритета и сходно одредбама међународних конвенција.

Енглеско проналазачко право има оригинални систем претходне административне провере са широким овлашћењима контролора. Када сматра да су испуњени сви услови који се захтевају, контролор prima спецификацију, а затим је објављује. Свако заинтересовано лице може истаћи приговор на издавање патента, и то како у погледу но-

вости, јасности описа, довољности описа, корисности и ранијег подношења захтева у вези са истим проналаском, тако и у погледу активне легитимације, безначајности, неморалности и недопуштености проналаска. — За систем претходне административне провере знају и немачко, аустриско и холандско право, у којима такође постоје две фазе поступка: провера и објављивање. САД имају по закону од 1952 систем административне провере који претставља у извесном смислу средње решење између енглеског и немачког система. И Швајцарска, која као и Француска и Белгија, није имала систем административне провере, увела је делимично овај систем новим законом од 1954. У нашем праву такође постоји претходна административна провера за испитивање новости, корисности и техничке изводљивости и применљивости. Насупрот енглеском праву које нарочито инсистира на испитивању корисности проналаска, а супротно и одредбама сада на снази, нацрт нашег закона о патентима од 1955 одбацује испитивање корисности и економске оправданости проналаска (чл. 38).

Издавању (печаћењу) патента приступа се уколико нема приговора или ако су сви приговори одбијени. Успешно истакнут приговор води одбацивању захтева за патентирање, а успешно истакнут „закасниели приговор“ (који се истиче у року од годину дана од издавања патента) води ништавости патента.

Контролору су дата широка овлашћења и у погледу одлучивања да ли је једном спецификацијом обухваћен само један или више проналазака. У овом другом случају тражилац је дужан да изврши издавање, с тим што контролор има право да издвојени захтев антидатира на дан подношења првог захтева.

Уопште узев, енглески систем заштите проналазачких права претставља мешавину судских и административних надлежности.

Титулари истог патента могу бити и два или више лица у ком случају имају заједничку имовину на патенту.

Искључиво право искоришћавања траје 16 година. Овај рок суд може продужити највише за 10 година у случају да је искоришћавање било ометено ратним околностима или ако титулар патента није добио одговарајућу накнаду искоришћавањем проналаска услед објективних околности. Могућност продужења рока трајања искључивог права правда се у теорији тиме што је рок заштите искључивог права по енглеском праву релативно кратак (тако проф. Е. Reimer: *Europäisierung des Patentrechts*, 1955), мада многа законодавства немају ову установу иако признају још краћи рок заштите искључивих права, као што је случај и са нашим проналазачким правом.

Врло интересно питање права послодавца на проналаске његових посленика учињене у току службе јесте материја која се у енглеском праву регулише првенствено уговором. У случају да ово питање уговором није регулисано, проналазак учињен у току службе припада послодавцу. У овом погледу, свакако најспорије је шта се подразумева под изразом „у току службе“. Аутор сматра да критеријуми радног времена, употребе послодавчевог материјала и др. нису довољни за решење овог проблема. По њему, а то мишљење заступају и неки други савремени правници, нарочито немачки, решење треба тражити у томе да ли у редовну дужност посленика спада проналазачки рад односно технички посао у питању.

У упоредном праву наилазимо на велику шароликоост у овој материји. Совјетско право усваја принцип посебног награђивања за проналазачки рад, док аустриско право у начелу признаје послопримцу право на проналазак остварен у служби уколико уговором или посебним одредбама то није друкчије регулисано. Интересантну одредбу садржи закон Јужноафричке Уније од 1952, по коме у слу-

чају спора, и уколико једна страна није квалификована, надлежни орган (управни или суд) одлучује да се користи од патента поделе на праведан начин између послодавца и послопримца. — У нашем праву ово питање регулисано је на сасвим други начин. Полазећи од принципа заштите правог проналазача, наше право признаје проналазачко право „само стварним ауторима проналазка односно техничких усавршавања“ (чл. 7 закона о проналасцима и техничким усавршавањима од 1 децембра 1948). И нацрт новог закона о патентима чврсто стоји на истим позицијама, предвиђајући у чл. 10 да „радници, намештеници и службеници имају право на патент за оне проналаске који израде у служби, без обзира на њихов положај, звање или врсту запослења односно задатке у оквиру своје службе“.

Основни недостатак енглеског проналазачког права аутор наилази у скупом и врло дугом поступку (парнични трошкови иду и до 10.000 фунти, а поступак може да траје и 20 дана), тако да о патентној заштити под овим условима скоро не може ни бити речи. Стога аутор сматра да је енглеско проналазачко право врло добро као средство за прикупљање и публикување техничких информација, али не и као средство индустриског и трговачког напретка земље. (Из Института за упоредно право)

Миодраг Јањић

Walter Thelmer: *LEXIKON DER POLITIK*, Bern, Francke Verlag, 1955, 713 S.

Прва конфедеративна држава света, једина у којој су се очували остаци установа непосредне демократије, прва земља с колективним шефом државе, најстарија и данас једина држава која ужива статус сталне неутралности — Швајцарска је земља која је својом праксом, стално стварајући и развијајући нове установе, уносећи и разрађујући нове појмове, непрестано обогаћивала политичке науке, као уосталом и многе друге. Но, она није само пружала материјал за обраду ових питања; интересовање за политичке науке, које је у њој увек постојало, нагонило је њене писце и теоретичаре да се и сами посвећују разради политичких проблема. Швајцарска литература из политичких наука и о политици уопште по својој богатству управо одговара богатству нових идеја и установа рођених у Швајцарској.

Један од доказа тог интересовања и те сталне актуелности политичких проблема у Швајцарској претставља и пето (од 1947 године!) издање овог *Политичког лексикона*. У њему је на нешто више од 700 страница цепног формата дато алфаветским редом неколико хиљада појмова из области политике. У покушају „да пружи политичку слику света“, аутор је дао преглед многих политичких појмова, проблема, покрета и одредница. Осим тога, дат је опис државног и друштвеног уређења готово свих земаља света, са кратким излагањем историских података, углавном из тзв. савремене уставне историје, карактеристикама уставног уређења, политичких партија, посебних тенденција и проблема. С обзиром да је његова редакција завршена крајем 1955, ово издање садржи податке о скорашњим збивањима у свету и даје преглед свих важнијих политичких догађаја и промена последњих деценија. Најзад, доста места у лексикону заузимају „најважнији политички мислиоци свих времена и народа“. — Које и какве појмове овај лексикон конкретно обухвата, показаше, надокхват одабрана, два-три примера; на једном месту, на две суседне странице, дати су појмови и објашњења за: Британски Хондурас, Бриселски уговор, буџет, буржоаске партије, бирокра-